

SURLOK

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਪਾਦਕ
ਬਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਤਤਕਰਾ

ਸੰਪਾਦਕੀ
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
ਅਨਮੋਲ ਵਿਚਾਰ
ਇਕ ਕਹਾਣੀ
ਸਿੱਖ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼
ਸਾਖੀ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੌੜੇ ਰੀਠੇ ਮਿੱਠੇ ਕਰਨੇ
ਬਝਾਰਤਾਂ
ਦਿੱਲੀ ਹੈ ਦਿਲ ਭਾਰਤ ਦਾ
ਕਵਿਤਾ
ਵਿਸਾਖੀ
ਮੇਰੀ ਮਾਂ
(ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖੋ)
(ਅਸਾਂ ਵੀ ਉਥੇ ਜਾਣਾ)
(ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ)
ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ
“ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ”
ਫੈਸ਼ਨ
ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਕੇਸ
ਸੰਗਤ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?
ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਮਿੰਨੀ ਪਾਏ ਬਾਤ : ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪਛਾਣ ਕੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ
ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਦੋਸਤ
ਸਿਨੇਮਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸੁਮੇਲ
ਧਰਮ ਦੇ ਆਦਰ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ
“ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ-----ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ”
ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ
ਅਫ਼ਸਾਨਾ ਨਿਗਾਰ-ਸਾਅਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ
ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ
ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਰਣਨ
ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸੰਤਵਾਦ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ

ਡਾ. ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ
ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਪਨਦੀਪ ਕੌਰ
ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਹੇਮੰਤ
ਹੇਮੰਤ
ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ
ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ
ਹਰਪ੍ਰੀਤ
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਬਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਗੀਤਾਂਜਲੀ
ਹਿਤੇਸ਼ ਚੌਧਰੀ
ਡਾ. ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ
ਵਿਕਾਸ ਵਾਲੀਆ
ਹਿਤੇਸ਼ ਚੌਧਰੀ
ਬਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਆਦਿਤਯ ਸ਼ਰਮਾ
ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ
ਬਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਆਦਿਤਯ ਸ਼ਰਮਾ
ਡਾ. ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ
ਡਾ. ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ
ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਵਿਚਰਦਿਆਂ.....

ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਸੁਰਲੋਕ 2015 ਦਾ ਅੰਕ ਤੁਹਾਡੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਲਜ ਦੇ ਇਸ ਸੰਪਾਦਨ-ਕਾਰਜ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਰੁਚੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਅੰਦਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਬਣਨ ਦਾ ਅਕਸ ਵੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਰਜਣਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਸਿਰਜਕ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਅਸਾਨ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਜਕ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸਿਰਜਕ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਲਿਖਦੇ :-

“ਆਪੀਨੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ

ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਓ” ॥

ਕਾਦਰ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਸਾਜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੰਸਾਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਸ ਕਲਪਿਤ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ ਹੀ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਰਚੇ ਹੋਣਗੇ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਿਰਜਕ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਤਰਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਮੂਰਤੀਕਾਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੰਦਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਭਰਦਿਆਂ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ। ਪੇਂਟਰ ਕਿਸੇ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਕੈਨਵਸ 'ਤੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਬੁਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਛੂਹਾਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਸਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਲੇਖ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਵਾਲੇ ਸਿਰਜਕ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਭਰਦਿਆਂ, ਮਨਨ ਅਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਸਿਰਜਕ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸੁਰਲੋਕ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁੰਗਰਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੀਡੀਆ, ਧਰਮ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ, ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ, ਨਾਰੀ ਹੋਂਦ, ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ਫ਼ੈਸ਼ਨ, ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਸਮਾਜਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਵਿਤਾ, ਲੇਖ, ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਆਦਿ ਸਿਰਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਉੱਦਮ ਪਿਛੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉਪਰ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਇਸ ਰਾਹੋਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸੰਵਾਦ-ਨਿਰੰਤਰਣ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਆਸ ਬੱਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਹਿਤ-ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਇਸ ਪੰਥ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੇਰੀ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਰਲੋਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸੁਰਲੋਕ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਜੋ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਕ੍ਰਿਤਗ ਹਾਂ ਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਨਵੀਆਂ ਲਿਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰਖਣ ਲਈ ਖੁਸ਼-ਆਮਦੀਦ.....!

ਡਾ. ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ

ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ

ਕੀ ਤੁਸੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

- 1 ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ।
- 2 2011 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਖਰਤਾ ਕਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਹੈ।
- 3 ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਰਨਾਲਾ ਹੈ।
- 4 1947 ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਿਮਲਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ।
- 5 ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1962 ਵਿਚ ਹੋਈ।
- 6 ਸਤਲੁਜ ਨਦੀ ਮਾਲਵਾ ਅਤੇ ਦੁਆਬਾ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- 7 ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਹਨ।
- 8 ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 22 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 81 ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਅਤੇ 87 ਸਬ-ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਹਨ।
- 9 2001 ਤੋਂ 2011 ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿਚ 13,89 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- 10 2011 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ 893 ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼)ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਅਨਮੋਲ ਵਿਚਾਰ

- 1 ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਹੈ।
- 2 ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਾਨ ਖਿਮਾਦਾਨ ਹੈ।
- 3 ਚਿੰਤਾ ਉਮਰ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- 4 ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਨਸ਼ਾ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।
- 5 ਰਿਸ਼ਵਤ ਇਨਸਾਫ਼ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- 6 ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਦਾਤ ਸਮਾਂ ਹੈ।
- 7 ਸਮਾਂ ਧਨ ਹੈ, ਪੂੰਜੀ ਹੈ, ਦੌਲਤ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।
- 8 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੋਈ ਚੁਰਾ ਨਹੀ ਸਕਦਾ : ਅਕਲ, ਪੜ੍ਹਾਈ, ਹੁਨਰ।
- 9 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁੱਚਾ ਗੁਣ : ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ।
- 10 ਰਾਤ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਡਰਾਉਂਣੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਚਾਨਣ ਭਰੀ ਸਵੇਰ 'ਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- 11 ਅਸੀਂ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਹੀ ਵੇਖਦੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ।
- 12 ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- 13 ਖਲਾ ਦਾ ਰਾਹ ਲੰਮਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਮਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ।
- 14 ਸੱਚ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਸਾਨ 'ਚੋਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- 15 ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਕਲਮ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਹਨ।
- 16 ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਰਿਸ਼ਤਿਆ ਦੇ ਪੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਕਹਾਣੀ

ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਨ੍ਹੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਣਾਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਉਤਾਰ ਜਾਂ ਢਾਲ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਇਕ ਚੰਗੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਲੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਇਕ ਸੀ ਵਪਾਰੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕਾਮਯਾਬ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਪਹਿਚਾਨ ਸੀ ਉਸਦੀ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਜੋਂ ਉਸਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਤਾਨ ਪੱਖੋਂ ਇਕ ਕੰਨਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅਪਾਰ ਧੰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਾਟ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਉਹ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕਰ ਪਾਈ ਜੋ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਯਾਨੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਵਿਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੰਨਿਆ ਭਰਪੂਰ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਸਮਾਂ ਪੈਂਦੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਲਈ ਚੁਣੀਦਾ ਵਰ ਲੱਭ ਕੇ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਸਾਖ ਕਾਰਣ ਵਰ ਵੀ ਲੱਭਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਤੇ ਗੁਣੀ। ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਹੀ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕਲਾਵੇ ਵੇਲੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਔਗਣਾ ਬਾਰੇ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦਸ ਦਿੱਤਾ। ਫਰ ਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਰ ਨੇ ਵਪਾਰੀ ਅੱਗੇ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰਖੀਆਂ ਪਹਿਲੀ ਕਿ ਦਹੇਜ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਮੁਰਗੀ ਅਤੇ ਇਕ ਬਕਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਦੂਸਰੀ ਜੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਨਾ ਕਹੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਨਾ ਆਵੇ। ਵਪਾਰੀ ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧੀ-ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਵਰ-ਵਧੂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਸੀ। ਰਸਤੇ 'ਚ ਵਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਰਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦ 'ਚ ਰਖਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਖਿਆ “ ਮੈਂਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੈ” ਤੇ ਜੱਦ ਕੁਕੜੀ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲਦੀ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਇਹ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਪਰ ਜੱਦ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਕੁਕੜੀ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਵਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਕਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸਨੇ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ ਤੇ ਇਹ ਸੱਭ ਵੇਖ ਉਹ ਕੁੜੀ ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਮਨ 'ਚ ਸੋਣਚ ਲੱਗੀ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ (ਵਰ ਨੂੰ) ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ (ਮੁਰਗੀ ਤੇ ਬਕਰੀ ਵਾਂਗ) ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਸੁਟੇਗਾ।

ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਜਵਾਈ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸੱਦਿਆ। ਵਪਾਰੀ ਜਦੋਂ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਮਿੱਲ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿਸ ਔਗੁਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਡੋਲੇ ਤੋਰਿਆ ਸੀ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਬੱਦਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਬਦਜੁਬਾਨੀ ਨੂੰ ਬਦਤਮਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਆਦਰ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੀ ਧੀ ਵਾਂਗ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਦੇਵੇ। ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜਵਾਈ ਨੇ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ' ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਇਕ ਘੜਾ ਖਰੀਦ ਲੈ ਆਓ ਤੇ ਕੁਮਾਰ ਕੋਲੋਂ ਲੈਣਾ ਜੋ ਆਜੇ ਪੱਕਿਆ, ਨਾ ਹੋਵੇ। ਵਪਾਰੀ ਭੱਜਿਆ ਭਜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਘੜਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਘੜਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸਨੇ ਜਮੀਨ ਤੇ ਦੋ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ 'ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਾਉ ਕੁਮਾਰ ਕੋਲੋਂ ਘੜਾ ਬਨਵਾ ਲੇ ਆਓ'। ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾ ਤੇ ਜਵਾਈ ਨੇ ਫਿਰ ਘੜਾ ਜਮੀਨ ਤੇ ਦੋ ਮਾਰਿਆ। ਘੜੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਇੱਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਕਿਹਾ 'ਪਿਤਾ ਜੀ ਘੜਾ ਫਿਰ ਬਣਾ ਲੇ ਆਓ'। ਪਰ ਹੁਣ ਵਪਾਰੀ ਬੋਲ ਪਿਆ 'ਇਹ ਤਾਂ ਪੱਕ ਚੁਕਿਆ ਹੈ'। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਪਨਦੀਪ ਕੌਰ ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ

ਸਿੱਖ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼

ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਇਨਸਾਨ ਜਿਹੜਾ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਨਿੰਦੀਆ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਅਡੋਲ ਰਹੇ ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਇਕ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਦਾ “ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਅਤੇ ਮੱਤ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ” ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਅਤੇ ਚਤਰ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਸਬ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਹਨ :- ਕੜਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕੰਘਾ, ਕਛਿਹਰਾ, ਕੇਸ਼।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਿੱਖ ਅਧੁਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ :- ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਜਿਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿਚੋਂ 80% ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਜਿਸਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਮ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅੱਜ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 1.8% ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਭ ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕੇਵਲ ਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸਿੱਖ ਹੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਸਿੱਖ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਆਦਿ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅੱਜ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਇਹੋ ਜਹੀ ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਲਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ।

“ਮੂੰਹ ਧਰਮ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਮੋੜ ਲਈਏ
ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਲਿੱਤੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਨੇ”।

ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸਾਖੀ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੌੜੇ ਰੀਠੇ ਮਿੱਠੇ ਕਰਨੇ

ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਨੈਨੀਤਾਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜੇ। ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੱਗੇ ਰੀਠੇ ਦੇ ਰੁੱਖ ਵੱਲ ਕਿਰਪਾ-ਦਿਸ਼੍ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਰੀਠੇ ਤੋੜ ਲਿਆਉ। ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਰੀਠੇ ਦੇ ਦਰਖਤ ਤੋਂ ਰੀਠੇ ਤੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਛੱਕਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਜਹਿਰ ਵਰਗੇ ਕੌੜੇ ਰੀਠੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨਦਰੀ ਸਦਕੇ ਛੁਹਾਰੇ ਵਾਗੂੰ ਮਿੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ (ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ) ਇਹ ਕੌੜਕ ਵੇਖ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰੀਠੇ ਤੋੜੇ ਉਹ ਕੌੜੇ ਹੀ ਨਿਕਲੇ। ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ ਉਹ ਰੀਠੇ ਅੱਜ ਵੀ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਰੀਠੇ ਕੌੜੇ ਹਨ।

ਸਿਖਿਆ :- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਿਤਨੇ ਸਮੱਰਥ ਹਨ, ਇਕ ਬਨਸਪਤੀ ਤੇ ਵੀ ਨਦਰੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਬਝਾਰਤਾਂ

- 1 ਅੰਬ ਡਿੱਗਿਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ
ਪੰਜ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ
ਬਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਦਾ
ਇਹ ਨੇ ਸਵਾਦ ਲਿਤਾ
ੳ ਮੂੰਹ
 - 2 ਇੱਕ ਡੱਬੀ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਦਾਣੇ
ਬੁੱਝਣ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ
ੳ ਦੰਦ
 - 3 ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਭਜਾਈ ਜਾਂ
ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਈ ਜਾਂ
ੳ ਸੈਕਲ
 - 4 ਨਿੱਕੀ ਜੀ ਕੁੜੀ ਲੈ ਪਰਾਂਦਾ ਤੁਰੀ
ੳ ਸੁਈ-ਧਾਗਾ
 - 5 ਨਿੱਕੀ ਜੀ ਕੌਲੀ ਬੋਮਬੇ ਜਾ ਕੇ ਬੋਲੀ
ੳ ਚਿੱਠੀ
 - 6 ਤੁਸੀਂ ਮਾਰੋ ਮੈਂ ਰੋਲਾ ਪਾਵਾਂ
ਤੁਸੀਂ ਨਾਂ ਮਾਰੋ ਮੈਂ ਚੁਪ ਕਰ ਜਾਵਾਂ
ੳ ਢੋਲ
 - 7 ਬੀਜੇ-ਬੀਜ ਜੰਮੇ ਝਾੜ
ੳ ਨਰਮਾ
 - 8 ਸਰਕ-ਸਰਕ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਸੱਪ ਨਹੀਂ
ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਬਲਦ ਨਹੀਂ
ੳ ਕੁਮਹਾਰ
 - 9 ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਐਸਾ ਜਿਸਦੀ ਦੁਮ ਤੇ ਪੈਸਾ
ੳ ਮੌਰ
 - 10 ਬੜੇ ਉੱਤੇ ਬੜਾ ਲਾਲ ਕਬੂਤਰ ਖੜਾ
ੳ ਦੀਵਾ
- ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਦਿੱਲੀ ਹੈ ਦਿਲ ਭਾਰਤ ਦਾ

ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਹੈ ਭਾਈ ਦਿੱਲੀ ਹੈ,
ਇਕ ਅਣਸੁਲਝੀ ਪਹੇਲੀ ਹੈ,
ਪਹਾੜ ਗੰਜ ਵਿਚ ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ
ਨਾ ਦਰਿਆ ਗੰਜ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਹੈ
ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਬਾਗ ਨਹੀਂ
ਨਾ ਕਮਲਾ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਹੁਣ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਾਂਦਨੀ
ਨਾ ਧੌਲਾਂ ਕੁੰਆਂ ਵਿਚ ਕੁੰਆਂ ਹੈ
ਚੋਰੀ, ਡਕੈਤੀ ਕਿਡਨੇਪਿੰਗ
ਅੱਜ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਚਿਆ ਸ਼ੌਰ ਹੈ।
ਬੰਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੁੰਛੇ ਨਾ
ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਝੂਠ ਜਿਹਾ
ਕੋਈ ਸ਼ੇਖਚਿੱਲੀ ਦੀ ਗੁੱਪ ਜਿਹਾ,
ਕੋਈ ਸੁਪਨੇ ਵਰਗਾ ਸੱਚ ਜਿਹਾ।

ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਕਵਿਤਾ

ਸੁਹਜ-ਸੂਖਮ ਜੇ ਜਗੇ ਅੰਦਰ
ਜਾਗੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਆਸ਼ਾ
ਬਿਨਾਂ ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਮਨ ਤੜਪੇ
ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜੀ ਉਦਾਸਾ

ਖਿੱਚ ਵਿਰਾਗ ਦੀ ਜਦ ਸੀਨੇ 'ਚ ਪੈਂਦੀ
ਫਿਰ ਆਣ ਮਿਲੇ ਸੱਜਣ ਪਿਆਰਾ
ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਸਰਣਾ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ
ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ ਮਨ ਦੀ ਆਸਾ।

ਹੇਮੰਤ
ਬੀ.ਏ. (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ) ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਵਿਸਾਖੀ

ਪ੍ਰੰਧ ਦੀ ਲਾ ਕੇ ਚਾਦਰ
ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਹੱਸੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਬਸ ਵਿਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ

ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਕੇ
ਹਵਾ 'ਚ ਝੁਲਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਫ਼ਸਲ ਜਦ
ਜੱਟ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਬਸ ਵਿਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ

ਭੰਗੜੇ ਤੇ ਗਿੱਧੇ ਦੀ ਟੋਲੀ ਰਲ ਕੇ
ਜਦ ਪਿੰਡਾ 'ਚ ਧਮਾਲਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਬਸ ਵਿਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ

ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਜਦ ਵੀ
ਮੈਨੂੰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਬੁਲਾਂਦੀ ਹੈ।
ਹਰ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ,
ਇਕ ਨਵੀਂ ਵਿਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇਮੰਤ
ਬੀ.ਏ. (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ) ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਕੌਣ ਹੈ ਸਲਾਹ?
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ
ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੱਟਾ ਇਸਨੂੰ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਖੁਦਾ।

ਪਖਰਾਂ ਤੋਂ ਟਕਰਾ ਕੇ,
ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾ ਕੇ,
ਜਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿਨਾਰਾ,
ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਝਟਕਾ ਖਾ ਕੇ।
ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ।
ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ।
ਇਹ ਉਹ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ,
ਹੱਸ ਕੇ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਉਸ ਲਈ ਮੌਤ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ
ਇਹ ਇਤਨੀ ਲੰਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੰਧ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਹੈ ਠੋਕਰ ਮਾਰੀ
ਕੋਣ ਜਾਣੇ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਬਦਲਦਾ ਸਲਾਹ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ.(ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਮੇਰੀ ਮਾਂ

ਤੂੰ ਜੰਮਿਆਂ ਤੇ ਖਿਡਾਇਆ ਮੈਨੂੰ,
ਫੜ ਉਂਗਲੀ ਚਲਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਮੈਨੂੰ,

ਤੇਰਾ ਹੱਥ ਛੱਡ ਕੇ ਨੱਸਿਆ ਮੈਂ,
ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਠੱਗਿਆ ਤੇ ਸਤਾਇਆ ਮੈਨੂੰ,

ਤੂੰ ਚੁਰੀ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਮੂੰਹ ਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ,
ਮਿੱਠੇ ਮੁੱਕਦਰ ਦੀ ਮੇਹਰ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

ਦਿਨ-ਦਿਨ ਵੱਡਾ ਕਿਤਾ ਮੈਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਦੁਖੜੇ ਸਹਿ ਕੇ
ਫਿਰ ਵੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰਾ ਕਹਿ ਕੇ।

ਤੂੰ ਦੁਨੀਆ ਤੇ ਅਨਭੋਲ ਜਿਹੀ।
ਪਰ ਮੇਰੀ ਲਈ ਅਨਮੋਲ ਜਿਹੀ।

ਮੇਰੀ ਹਰ ਗਲਤੀ ਦਾ ਇਨਸਾਸ ਹੈ ਤੂੰ,
ਮੇਰੀ ਦੂਰ ਮੰਜਿਲਾ ਦੀ ਆਸ ਹੈ ਤੂੰ।

ਤੜਕੇ ਦੀ ਚੜਦੀ ਸਵੇਰ ਵਰਗੀ,
ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਹਨੇਰ ਵਰਗੀ।

ਉਸ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਰਾਹੀ ਹੈ ਤੂੰ,
ਰੱਬਾ ਮੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਰਹੇ ਸਦਾ ਹਸਦੀ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਦੀ
ਕਿਲਕਾਰੀ।

ਰਹੇ ਖਿੜੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਗ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ
ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਹੈ ਤੂੰ।

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ), ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

(ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖੋ)

- 1 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ-ਮਾਂ ਪਿਉ, ਹੁਸਨ, ਜਵਾਨੀ।
- 2 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਸੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ-ਸਮਾਂ, ਮੋਤ, ਗਾਹਕ
- 3 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ-ਰੂਪ, ਸੁਭਾਅ, ਰੰਗ
- 4 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਨਾ ਸਮਝੋ-ਦੁਸ਼ਮਨ, ਕਰਜਾ, ਬਿਮਾਰੀ
- 5 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ-ਦਇਆ, ਮੁਆਫੀ, ਨਿਮਰਤਾ
- 6 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ-ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੀਰ, ਜਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਗੱਲ, ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਰੂਹ
- 7 ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗਿਰਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ-ਚੋਰੀ,

ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ.(ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ

(ਅਸਾਂ ਵੀ ਉਖੇ ਜਾਣਾ)

ਚਲ ਮਨਾਂ ਹੁਣ ਤੁਰ ਚਲੀਏ,
ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ,
ਕੀ ਖੱਟਿਆ ਤੇ ਕੀ ਗਵਾਇਆ,
ਸਭ ਗਿਨਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ,
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਹੁਣ ਖੁੱਲੇਗਾ,
ਕੀ-ਕੀ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਸਭ ਪੁੱਛੇਗਾ,
ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਖਾਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ,
ਚਲ ਮਨਾਂ ਹੁਣ ਤੁਰ ਚਲੀਏ,
ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਉਂ ਤੂੰ,
ਪਾਠ ਕਰੋਂਦੇ ਅਸਾਂ ਵੀ ਉਖੇ ਜਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਉਂ ਤੂੰ,
“ਅਬ ਕੀ ਬਾਰ ਬਖਸ਼ ਬੰਦੇ ਦੇ”
ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ
ਚਲ ਮਨਾਂ ਹੁਣ ਤੁਰ ਚਲੀਏ।

ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

(ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ)

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪੜੀਆ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਲਈ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਇਹੋ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਰਫਤਾਰ (ਗਤੀ) ਲਗਾਤਾਰ ਅਰੁਕ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੰਮੀ ਮਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਨਿਰਾਕਾਰ, ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਵੀ ਹੈ, ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰ ਵੀ ਹੈ, ਦਿਆਲੂ ਵੀ ਹੈ, ਕਠੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਚਕ੍ਰ, ਚਿੰਨ, ਵਰਣ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਰੂਪ-ਰੰਗ, ਰੇਖ-ਭੇਖ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਦੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ-

ਉਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਦਿਆਲੂ, ਭਗਤ ਵਛਲ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੈ- ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੂਪ-ਚਿਤ੍ਰਣ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਕਿ ਸਾਬਿ ਦਿਮਾਗ ਹੈ
ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਚਰਾਗ ਹੈ
ਕਿ ਕਾਮਲ ਕਰੀਮ ਹੈ
ਕਿ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੀਮ ਹੈ

ਇਹ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ (ਨਾਹਨ) ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕੰਡੇ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਦ ਹਨ ਜੋ ਕਾਵਿ-ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕਮਾਲ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਚੱਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਕਿਹ ॥
ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨਭਊ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਮਿਤੋਜਿ ਕਹਿੰਜੈ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ ਸ਼ਾਹੂ ਸ਼ਾਹਾਣਿ ਗਣਿੰਜੈ ॥

ਡ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ
ਭਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ ॥?॥

ਹਰਪ੍ਰੀਤ
ਬੀ.ਏ(ਆਨਰਜ਼)ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਬੋਲੀ ਏ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਡੀ

ਮਾਤੀ ਮੋਟੀ ਜਿਹਨੂੰ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਉਂਦੀ ਏ,
ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਜੀ-ਜੀ ਆਪ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਏ,

ਮੰਜ਼ਿਲ ਕਦੇ ਨਾ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਡੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ,
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਦੇ ਲੋਕੀ ਦੂਰ “ਪੰਜਾਬੀ” ਤੋਂ,

ਐਡੀਂ ਕੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ “ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ” ਸਾਡੀ ਤੋਂ,
ਅੱਜ ਮਿਲੇ ਤੱਰਕੀ “ ਮਾਂ ਬੋਲੀ” ਰੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ

ਪੜ੍ਹਿਓ ਕਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਜਾਬੀਓ ਤੁਸੀਂ “ ਪੰਜਾਬੀ” ਦਾ,
ਜਿੰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਝੁੱਲਿਆਂ ਝੰਡਾ ਅੱਜ “ਆਜਾਦੀ” ਦਾ,

ਦੇਣ ਧਮਕੀਆਂ ਸੱਚ ਦੇ ਪਰਦੇ ਖੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ,
ਕਿਉਂ ??????????

ਦੇਸੀ ਕਹਿਣ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

ਹਿਤੇਸ਼ ਚੋਧਰੀ
ਐਮ, ਏ, ਪੰਜਾਬੀ
ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਨਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਬੱਚੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਰਾਹ 'ਚ ਦੋ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬੇ ਮੰਜ਼ੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘੰਟੂ ਬੰਟੂ ਹੱਸਣ ਲਗ ਪਏ, ਬਾਬੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉਂ ਹੱਸਦੇ ਪਏ ਹੋ? ਤਾਂ ਘੰਟੂ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਬੰਟੂ ਦੇਖ ਆਪਣੀ ਦੋ ਛੂਟਿਆਂ ਇਥੇ ਬੈਠਿਆ ਨੇ।

ਹੁਸਨ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼

ਪਤਨੀ :- ਮੇਰੀ ਉਮਰ 45 ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਦੋਸਤ ਮੇਰੀ ਹੁਸਨ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਬਕਦਾ...

ਪਤੀ :- ਇਕ ਹੀ ਬੰਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਗੇ ਰਾਮ? ਹੈ ਨਾ?

ਪਤਨੀ :- ਹੇ ਰਬਾ, ਸਹੀ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਦਾਂ ਪਤਾ...

ਪਤੀ :- ਕਬਾੜੀ ਹੈ ਨਾਂ...

ਪਤਨੀ ਕਿੰਨੀ ਲੱਕੀ

ਪਤਨੀ :- ਓ ਸਵੀਟਹਾਟ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਨ੍ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ,

ਮੇਰੀ ਫੋਟੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਖਦੇ ਹੋ?

I love you.....

ਪਤੀ :- ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਪਰੋਬਲਮ ਆਂਦਿ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਫੋਟੋ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਰੋਬਲਮ ਸੋਲਵ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਤਨੀ :- ਸੋ ਨਾਇਸ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਲੱਕੀ ਹਾਂ?

ਪਤੀ :- ਜੀ ਬਿਲਕੁਲ, ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਪਰੋਬਲਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਫੋਟੋ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਓ ਪਰੋਬਲਮ ਵੀ ਨਿੱਕੀ ਜੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਪਰੋਬਲਮ ਨੂੰ ਝੱਲਦਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਏ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਤੀਵੀਂ ਤੇ ਬਾਬਾ

ਇਕ ਤੀਵੀਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, “ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੇਰਾ ਆਦਮੀ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਮਾਰਨਾ ਪੀਟਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ” ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ ਆਲੇ ਤਾਬੀਜ਼, ਜਦ ਵੀ ਤੇਰਾ ਘਰਵਾਲਾ ਘਰ ਆਏ ਤੇ ਏਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਮੂੰਹ ਨਾ ਖੋਲੀ”, ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ-ਤੀਵੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਗਈ, ਕਹਿੰਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਮਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦ ਤੱਕ ਮੈਂ ਤਾਬੀਜ਼ ਮੂੰਹ 'ਚ ਰਖਦੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ ਬੇਟਾ ਏ ਤਾਬੀਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਜੁਬਾਨ ਬੰਦ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੈ।

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

“ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ”

ਅਸੀਂ ਸਬ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਕ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤ੍ਰਿਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁੱਤਾਬਿਕ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੁਵਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯੁਵਾ ਵਰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਹੜੇ 14 ਤੋਂ 40 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਹ ਵਰਗ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰਗ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਉਸਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 75% ਯੁਵਾ ਪੜ੍ਹਨਾ-ਲਿਖਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਨੇਕ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਖਾਸੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਏ। ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਯੁਵਾ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਅਵਸਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੁੱਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਰ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ ਭੁਲਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਯੁਵਾ ਪੀੜੀ ਦੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਇਕ ਝੱਲਕ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕਰਣ ਦੇ ਭਾਵਨਾ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਯੁਵਾ ਪੀੜੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਅੱਜ ਦਾ ਭਾਰਤ ਹੋਰ ਅਗੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਨੈਤਿਕ ਵਰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਪੀੜੀ ਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਪਾਵੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁਵਾ ਵਰਗ ਉਚਾਈਆਂ ਛੂਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਭੁਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਉਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੱਤਾਂ ਆਪ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁਵਾ ਵਰਗ ਤਿਆਰ ਏ ਇਕ ਨਵੀਂ ਯੁਵਾ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਲਈ।

ਲੇਕਿਨ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਇਸ ਯੁਵਾ ਵਰਗ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁਵਾ ਵਰਗ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਵੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲਈ ਅਸਲ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਯੁਵਾ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਕਾਬਿਲੀਅਤ ਵੀ ਹੈ।

ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਦਗੀ ਤੱਰਕੀ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤੇ ਦਿਖਾਵਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਘਾਟ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਿਖਾਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਸਹੁਣਾ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੇ ਫੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫੈਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧਦੀ ਰੁਚੀ ਮਨੱਖ ਲਈ ਦੱਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਜੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸ ਫੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗੁਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੇਸ਼ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੈਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸਤੀ ਜੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤੂਫਾਨ ਕਲਕੱਤਾ, ਬੰਬਈ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਵਰਗਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਇਸ ਤੂਫਾਨ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿਨੇਮਾ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਫੈਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀ, ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਣਾ ਇਕ ਗੁਣ ਹੈ ਪਰ ਅਤਿਅੰਤ ਭੜਕੀਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਣਾ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਾ ਢੱਕਣ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਣਾ ਜਹਾਲਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਅਵਾਰਾਗਰਦੀ ਵੱਧਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੁਚੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਣ ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਕਿਤੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀ ਮਿਲਦੀ। ਨੰਗੇਜ਼ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਉੱਤੇ ਐਨਾ ਖਰਚ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਨਾਂ ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੇ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਉਹ ਕਪੜਿਆਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਔਲਾਦ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਬਹੁਤ ਧਨ ਫੈਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਫਜੂ ਰੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਤੋਂ ਆਚਰਣ ਦੀ ਘਾਟ ਆ ਗਈ ਹੈ।

ਉਹ ਧਰਤੀ ਜਿੱਥੇ ਗੋਤਮ ਬੁੱਧ, ਨਾਨਕ ਵਰਗੇ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਉੱਚਾ ਆਚਰਣ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਸੀ, ਉਹੀ ਦੇਸ਼ ਅੱਜ ਫੈਸ਼ਨ ਦੀ ਖਾਈ ਵਿਚ ਗਿਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸ਼ਨ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹਨੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਏ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਹਨੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਏ।

ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ.(ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਕੇਸ

ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੇਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਕਟਾਂਦੇ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਕੇਵਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਸ ਕਟਵਾ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਹ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਪਤਿਤ' ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਅਤੇ ਨੀਚਤਾਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਤਿਤ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਕੇਸ ਨਾ ਕਟਾਣ ਵਿਚ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ?

ਲੰਬੇ-ਲੰਬੇ ਬੋਢੇ, ਪਟੇ ਹਿਪੀਆਂ ਵਾਂਗ ਵਧਾਏ ਹੋਏ ਵਾਲ ਜਾਂ ਜਟਾਂ ਵੀ ਕੇਸ ਰਖਣਾ ਤਸੱਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੌਲਵੀ ਦਾੜੀ ਰਖਦੇ ਹਨ-ਪਰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮੁੱਠ ਜਿੰਨੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕਟਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕੇਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਟਾਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਹੈ - “ਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸਬਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭੇ”।

ਸਿੱਖ ਕਿਉਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੇਸ ਕਟਵਾਂਦੇ? ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਸਿੱਖੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ!

ਇਸ ਸੁਆਲ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲ ਕਟਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤੇ ਕਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਵਾਲ ਕਟਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਿਆ।

ਦੁਨਿਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰੀਝਾਣ ਲਈ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ- ਬਕਰੀਆਂ ਤੇ ਸੱਢਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ, ਖਾਸ ਖਾਸ ਮੋਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ-ਕਿਧਰੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਵੀ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਹੈ ਇੰਜ ਕੇਸ ਕੱਟਵਾਣੇ ਸਿਰ ਦੀ ਬਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਝੰਡ ਲਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਸਮ ਬੜੇ ਚਾਅ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜ਼ਰਾ ਦੂਸਰੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਰ, ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਰਤਾ-ਪਰੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਜਾਂ ਸੰਪਰਕ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਚੋਲੇ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਾ, ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਜਾਂ ਏਲਚੀ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਓਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਚੋਲੇ ਜਾਂ ਦਲਾਲ ਨੂੰ ਖੂਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਿਨੰਤਾਂ ਸਮਾਜਤਾਂ, ਚੜ੍ਹਾਵਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਤਾਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਮਨਾਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

“ਖ਼ਸਮ ਛੋਡ ਦੂਜੇ ਲਗੇ ਡੂਬੇਸੇ ਵਨਜਾਰਿਆ”

ਫ਼ਿਰ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਰੀਲਾਣ ਲਈ ਉਸ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੇ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਜੋ ਜਿੰਜਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਕਿਵੇਂ ਰੀਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇਣਾ ਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਲੈਣਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲਘਣਾ ਹੈ। ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲਘਣਾ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ? ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੰਜਮ ਹੈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣਾ ਇਸ ਭਾਵੇਂ ਦੀ ਉਲਘਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਪਰੇਗੀ ਅਤੇ ਬਿੜਕੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ

ਸੋ, ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਸ ਦੇਣ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਂਗ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੰਬੀਆਂ ਨਾਲ ਖੋਪਰੀ ਉਤਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਕਟਾਵਾਏ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਸ ਚਿਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਬਰਕਾਰ ਰਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਰਮ ਕਰਤੱਵ ਹੈ।

ਬਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ.(ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸੰਗਤ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?

ਨਾਮ ਤੇ ਮੁਰਾਦ ਇਕ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਨਾਮੀ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਸੁਵਨਾ ਯਾ ਉਦਾਰਨ ਉਸ ਵਿਚ ਛਪੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਉਪਜਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬਣਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬਣਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਨਿਰੰਕਾਰ, ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ' ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵ ਨਿਰਾਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਲਭਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ਧਿਆਨ, ਸਿਮਰਨ, ਜਪ ਅਤੇ ਨਾਮੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ। ਸਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ।

ਨਾਮ ਤੁਜਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ।

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਜਨ ਕੋਇ। (8-2)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਤਾ ਅਤੇ ਸੂਧੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ? ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ? ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਬਾਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਧੜੇਬੰਦੀ, ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਖਰਾਬੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਤਾਂ ਸਾਂਤੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾ ਤੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ, ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ, ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਤੇ ਜਪੀ-ਤਪੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾ ਸਾਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਈਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ? ਇਹ ਸਾਧਨ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਪਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਆਖਦੇ ਹਨ:-

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਇਐ, ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲਿ।

ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਕੁਝ ਜਾਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਭਾਲ (ਕੰਧ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁਟ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ

ਹੈ:-

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਇ ਚਲਣਾ, ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ।

ਹੁਕਮੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ ਟੁਟਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹੁਕਮ ਹਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਦਸ਼ਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਜੋਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਲਭਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:-

“ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ, ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਰੇ ਸੇਵਕ ਜਨ, ਸਾਲੈ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਨਿਸਭਾਰੇ।

ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:-

'ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ। ਉਹ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜਨ, ਸੁਣਨ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਕਮਾਵਣ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਜੀਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ ਸਨਸਤਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਗਲਾਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ:-

ਵਿਚ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਵਸੈ ਜੀਉ।

ਫਿਰ ਇਹ ਸੰਗਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਹੈ:-

ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮ ਵਖਾਈਐ

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: 1-72)

ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੇ ਸਾਰਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਮ ਸਤ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਵੇ, ਉਹੀ ਸੰਤਿ ਸੰਗਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਪਦੀ ਹੈ।

ਭਾਂਡਾ ਅਤਿ ਮਲੀਣ ਧੋਤਾ ਹਛਾ ਨਾ ਹੋਇਸੀ।

ਘੁਰਦਆਰੇ ਹੋਈ ਸੋਝੀ, ਪਾਇਸੀ।

ਓਂਤੁ ਦੁਆਰੇ ਪੋਇ ਹਛਾ ਹੋਇਸੀ। (ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ 1, 730)

ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਦਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਣਾ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ, ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨਾ ਸਾਡੇ ਮਨ, ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਸਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸਾਹ ਮਿਲੈ ਸਰੇ ਨਾਇ ਪਿਆਰ

ਤਿਤੁ ਜਾਇ ਬਹੁ ਸਤਿ ਸੰਗਤੀ ਜਿਥੇ

ਹਰਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਬਿਲੋਇਐ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲਾਭ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਤੇ ਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ਾ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਮ, ਜਪ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਗੀਤਾਂਜਲੀ

ਬੀ.ਏ. (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ) ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਚੇਤਨਾ ਮਨੁੱਖ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੇਤਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ, ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਇਕ ਵਚਨੀ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਬਹੁਵਚਨੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਕਿਹਾ:-

'ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥

ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ'॥

ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਲਈ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਲਈ ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕ੍ਰੁਪ-ਮੰਡੂਕਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇ। ਉਹ ਜਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਧਰਮਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆ ਸਕੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ਕਾਇਲ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ:-

“ਜਣਾ ਲਗੁ ਦੁਨੀਆ ਰਹੀਐ ਨਾਨਕ

ਕਿਛੁ ਸੁਣੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ”॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਰਾਹ ਅਧਨਾਇਆ। ਉਹ ਪੰਡਿਤਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਸੂਫੀਆਂ, ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਆਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਸਮਝਿਆ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗਏ ਜਿਹੜੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਜੰਗਲਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਜਿਸ ਕੋਡਾ ਰਾਖਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਹੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ (ਚਾਰ) ਬਾਰੇ ਬੜਾ-ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਗਏ। ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਿੰਧਾ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਅਸਾਮ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਇਸਤਰੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਥੇ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ

ਆਰਤੀ ਗਾਈ ਜਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸਿੱਧ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਲੰਕਾ ਵੀ ਗਏ ਅਤੇ ਮਕਾ ਮਦੀਨਾ, ਬਗਦਾਦ ਵੀ ਗਏ। ਉਹ ਕਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਹੀ ਉਪਰਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਾਕਪਟਨ (ਮੁਲਤਾਨ) ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ੇਖ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਬਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੰਤ ਜੈ ਦੇਵ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਲਿਆਏ। ਆਪਣੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਇੱਕਤਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪੰਨੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਬਹੁਵਚਨੀ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਸਾਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਉੱਘੀ ਥਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਜਾਰੀ, ਪ੍ਰੋਹਿਤ, ਮੁੱਲਾ, ਪਾਦਰੀ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਵਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ:-

'ਪੰਡਿਤ ਪੜਿ ਨ ਪਹੁਚਈ ਬਹੁ ਆਲ ਜੰਜਾਲਾ ॥

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੁਇ ਸੰਗਮ ਖਪਿਆ ਜਮ ਕਾਲ ॥

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਛੋਹ ਤੋਂ ਵਾਝੇ ਗਹਿ ਜਾਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜਾਤਿ ਨੂੰ:-

ਜਾਣਹੁ ਜੋਤਿ ਨ ਪੁਛਹੁ ਜਾਤੀ ਆਗੈ ਨ ਹੋ ॥

ਅਜਿਹੀ ਜੋਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ ਚਾਨਣ ਬਿਖਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:-

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥

ਤਿਸ ਦੇ ਚਾਨਣ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥

ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਸਰੋਕਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਦੁਤਕਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ

ਤਾਕਤਵਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਤਕਰੇ ਜਾਂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕੀ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗੋਰੇ ਹਨ, ਭੂਰੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਾਲੇ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਉੱਚੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਕਬੀਲਿਆਂ 'ਚ। ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਇਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਸਲੀ ਜੋਗੀ ਉਹ ਹੀ ਹੈ:-

ਗਲੀ ਜੋਗ ਨ ਹੋਈ॥

ਏਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਿ ਸਮਸਰਿ ਜਾਵੈ

ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ ਸੋਈ॥

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬੜੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ:-

ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ॥

ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ॥

ਅਜਿਹੀ ਕੁਦਰਤ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

“ਕੁਦਰਤਿ ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀ ਐ ਕੁਦਰਤਿ ਭਉ ਸੁਖ
ਸਾਰੁ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਣਾ ਆਕਾਰ॥

ਹਿਤੇਸ਼ ਚੌਧਰੀ
ਐਮ.ਏ ਪੰਜਾਬੀ , ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਮਿੰਨੀ ਪਾਏ ਬਾਤ : ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪਛਾਣ ਕੇ ਰੂਬਰੂ

'ਮਿੰਨੀ ਪਾਏ ਬਾਤ' ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਇਕਲਬਾਲ ਦੀਪ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਨਵੀਨ ਸਾਹਿਤ ਵਿਧਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਸਤੂ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰੀ ਜੁਗਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਉਸਦਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਰੂਪ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ।

ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਜੀਣ ਦਾ ਢੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ, ਉਸਦੀ ਸੋਚ/ਨਜ਼ਰੀਆ ਵੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪਲਾਂ/ਛਿਣਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਲਾਂ ਦੀ ਕਲਾਤਮਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਜਿਸ ਸਾਹਿਤਕ ਵੰਨਗੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ 'ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ'। ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਈ, ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਧੇਰੇ ਜਟਿਲ ਅਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅੱਜ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਯੁੱਗ ਆਉਣ ਨਾਲ, ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸੂਖਮਤਾ ਆਉਣ ਨਾਲ ਤੇ ਵਿਹਲ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਹੋਰ ਸੁਧਰਿਆ ਰੂਪ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਤੀ ਲਘੂ ਰੂਪ 'ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਰਾਤਨ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਤੇ ਭੰਡ-ਨਕਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵਿਦਮਾਨ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਧਾ ਵਜੋਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਪੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਲੋਤਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੇ ਸਹਿਤ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਧਾ ਵਜੋਂ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚਲੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਜੀਵਨ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਪਨਾਉਣ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਧਾ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਵੰਤ ਕੈਂਥ ਦਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਬਰਫੀ

ਦਾ ਟੁਕੜਾ' (1972) ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਮੌਲਿਕ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਿਤ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਹੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਦੂਸਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕਈ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਚਰਚਿਤ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਅਫਸਾਨਾਨਿਗਾਰ ਸਾਅਦਤ ਹੁਸੈਨ ਮੰਟੋ ਦਾ 'ਸਿਆਹ ਹਾਸ਼ੀਏ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਧਾਰਾ ਬਣਕੇ ਵਹਿਣ ਲਗੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਆਲੋਚਕ ਮਹਿਤਾਬ ਉਦ-ਦੀਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

“ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਹੋਣ ਕੰਪਿਊਟਰੀ ਯੁਗ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੈਟ ਯੁਗ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਬਾਰੇ ਜੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੋ ਕੁ ਸਤਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਧੇ ਕੁ ਪੰਨੇ ਦੇ ਅਕਾਰ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ 200 ਤੋਂ 300 ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਸਾਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਅਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ 'ਕੁੱਜੇ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਬੰਦ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਲਨਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਧੀ ਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ, ਮੱਧ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸੁਚੱਜਤਾ ਅਤੇ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਬੋਤੁਕੀਆਂ, ਵਿਸਥਾਰਮਈ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਿਰਤਾਂਤ-ਚਿਤਰਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨੋਰਥ ਕਥਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮਿੰਨੀ ਰੂਪ ਜਾਂ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜੁਗਤ ਇਕਬਾਲ ਦੀਪ ਦੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀ ਉਤੇ ਢੁਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਕਹਾਣੀ 'ਅਲਾਰਮ' ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

“ਪੁਲਸ ਵਾਲੀ ਜਿਪਸੀ ਕੰਨ-ਪਾੜਵੇਂ ਸੋਰ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਭੱਜੀ ਫਿਰਦੀ ਐ?”

ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਹੋ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੋ..... ਨੋ-ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਹੋ ਜਾਉ... ਬਾਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਫੇਰ ਪਾਇਆ ਜੇ... ਬਸ ਹੁਣ ਭੱਜ ਲਉ।”

ਹੱਥਲੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਸੰਖੇਪਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਈ ਬਿਰਤਾਂਤਕ

ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲਘੂ ਕਥਾ ਦੀ ਵਸਤੂ ਸੰਕੇਤਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਦੀ ਸੁਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਸਫੋਟਕ ਅਤੇ ਰਮਜ਼ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਕੁਝ 'ਅਣਕਿਹਾ' ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਸੂਝ ਸਦਕਾ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਉਪਰਲੀ' ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲੇਪਨ ਨੂੰ ਅਗਰਭੂਮਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕੜੀ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਨੇਤਤਾ ਕਿਸੇ ਚੁਟਕਲੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਰੂਪਾਂਤਮਕ ਲੱਛਣਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਚੁਟਕਲੇ ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੁਟਕਲੇ ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੱਤ 'ਘਟਨਾ' ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੱਤ 'ਗੱਲ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਬਸ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੀ ਉਤਮਤਾ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਇਕਬਾਲ ਦੀਪ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਮਸਲੂ' ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

“ਗੁੱਡ ਮਾਰਨਿੰਗ ਸਰ”, ਕਮਰੇ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ।”

“ਗੁੱਡ ਮਾਰਨਿੰਗ ਮਿਸ ਵੇਹਰਾ, ਦੱਸੋ ਕਿੰਜ ਆਉਣਾ ਹੋਇਆ, ਹਾਲਾਂ ਸਕੂਲ ਤਾਂ ਖੁੱਲੇ ਨਹੀਂ।” ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਨਕ ਉਤਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਸਰ, ਮੈਂ ਇਧਰ ਡਾਕਟਰ ਹੋਰਾਂ ਵਲ ਆਈ ਸਾਂ..... ਸੋਚਿਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਜਾਵਾਂ...” ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਦੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛਦੀ ਹਾਂ, “ਸਰ ਮੈਨੂੰ ਛੁਟੀਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲੇਗੀ ਨਾ!”

“ਦੇਖਾਗੇ... ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਾਂਗੇ, ਤਦ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਅਸਲ 'ਚ ਸਕੂਲ ਤੋਰਨ 'ਚ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਆ ਰਹੀਆ ਨੇ...” ਫੇਰ ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਸੋਚਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਮਿਸ ਵੇਹਰਾ, ਜਿਤਨੇ ਦਿਨ ਕੰਮ-ਕਰੋਗੇ... ਉਤਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਣੀ ਹੁੰਦੀ ਏ ਨਾ...।”

“ਜੀ ਸਰ, ਜਿਤਨੇ ਦਿਨ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਸਕੂਲ 'ਚ, ਆਪਾਂ ਉਤਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ?”

ਉਪਰਲੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਮਹਿਕਮੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਪਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਲੇਸ਼ਣ

ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ 'ਗੱਲਾਂ' ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਗੱਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਫੀਸ ਮੁਆਫ਼ੀ ਲਈ, ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਧੱਕੇ ਸੰਬੰਧੀ, (ਮਤੇਈ) ਜਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਆਪਣੀ ਕਲਾਤਮਕ ਬੁਲੰਦੀ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਖੇਪਤਾ, ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਅੰਗ ਵਿਚ ਰਚੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਤੇ ਵਿਦਰੋਹੀ ਹੈ। ਸਥਾਪਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਕਈ ਸਵਾਲ ਸਿਰਜਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਗ ਦੀ ਚੰਗਿਆਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਮੋਹ ਹੀ ਤੰਦ', 'ਸੱਭ ਚਲਦੈ' 'ਸ਼ਕਾਇਤ', 'ਮਸਤੀ', 'ਮਾਸੂਮੀਅਤ', 'ਤਰਸ', 'ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ' ਆਦਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੰਗਿਆਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੋਖੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਫਰ ਦੋਰਾਨ ਵਾਪਰੀਆਂ ਕਿਸੀ ਨਿੱਕੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਭਣਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸੋ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਬੌਧਿਕ ਕਸਰਤ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਟੁੰਬਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ 'ਮਿੰਨੀ ਪਾਏ ਬਾਤ' ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ, ਦੁੱਖਾਂ-ਦਰਦਾਂ, ਆਪਸੀ ਕਲਹ-ਕਲੇਸ਼, ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਜੀਵਨ ਸੱਚ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਲੀਕਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਰਮ ਦੇ ਦੰਭੀ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਘਟਦੇ ਧਰਮਾਸਤਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਗਰਭੂਮਿਤ/ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ 'ਕੀਮਤ' ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿਵੇਂ ਉਥੇ ਹੀ ਆਣ ਉਤਰਿਆ ਹੋਵੇ।

ਪਿੱਕੇ ਨੇ ਨਾਰੀਅਲ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕੀਤੀ।

“ਇਹਦੇ ਲੱਗਣਗੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਤੇ ਇਹਦੇ ਛੇ...।”

“ਕਿਉਂ... ਇਹ ਫਰਕ ਕਿਉਂ? ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਤਾਂ ਜਾਪਦੇ ਨੇ...।”

“ਜੇ ਤਾਂ ਸਾਹਬ ਖਾਣ ਲਈ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਛੇ ਹੀ ਲੱਗਣਗੇ...।”

“ਪਰ ਇਸਦੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਕਿਉਂ?”

ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਰੁਪਿਆਂ ਵਾਲਾ ਨਾਰੀਅਲ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਜੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਆ... ਜਾ ਰਿਹੈ।”

ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਤਮਕ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਇਸ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਕਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਛੂਹਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ 'ਸਵਾਲ' ਕਹਾਣੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ :

“ਆਤਮਾ ਜਨਮਦੀ ਨਾ ਬਿਨਸਦੀ ਏ”, ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਸ਼ਰਮਾਂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟਕੇ ਫੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਨਵੇਂ ਜਾਮੇ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਏ।”

“ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਸ਼ਕ ਏ।” ਦੂਜੇ ਸਾਥੀ ਵਰਮਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੌੜਤਾ ਕੀਤੀ।

“ਪਰ ਸਾਇੰਸ ਦਸਦੀ ਏ, ਜੀਅ-ਜੰਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਵਧੀ ਏ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ,” ਮੈਂ ਪੁਛੇ ਬਗੈਰ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ,

“ਫੇਰ ਇਹ ਨਵੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਖਾਨੇ 'ਚ ਘੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਭਲਾ ?”

ਸਾਰੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਨਿਕਲ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।”

ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਆਲੋਚਕ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਲਾਤਮਕ ਬੁਲੰਦੀ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਕਿ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਸਹਿਤ ਸੋਚਣਾ ਹੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥਲੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਛੋਹਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ।

ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਥਾਰਸਿਸ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸਦੇ ਹੋਏ ਇਸਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। 'ਮਿੰਨੀ ਪਾਏ ਬਾਤ' ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਅ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕਿ ਕਹਾਣੀ 'ਚਤਰਾਈ' ਵਿਚ ਸੱਸ-ਨੂੰਹ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਵਿਚਲਾ ਬਦਲਾਅ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸੱਸ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੀ ਸਗੋਂ ਪਿਆਰ ਸੇਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਰਤਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀ 'ਰਿਸ਼ਤਾ' ਮਨੁੱਖੀ ਵਤੀਰੇ ਦੇ ਦੋਗਲੇਪਨ ਨੂੰ ਅਗਰਭੂਮਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਨਫੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਨੁੱਖ, ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ

ਕਦਰ ਹੈ ਨਾ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ। 'ਫਲਰਮਾਬਰਦਾਰ', 'ਮਾ ਜਾਏ', 'ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ', 'ਸੋਨੇ ਦੇ ਅੰਡੇ', 'ਸਭ ਚਲਦੈ', 'ਬੁਢਾਪਾ', 'ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ' ਆਦਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਦਵੰਦ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਧਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਸੋ 'ਮਿੰਨੀ ਪਾਏ ਬਾਤ' ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਹੁਪਰਤੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਈ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੂਝ/ਵਿਵੇਕ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਸਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਹਲੂਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਰਾਹੀਂ ਇਕਬਾਲ ਦੀਪ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਰਚੇਤਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤੇਜਵੰਤ ਮਾਨ, ਦੇਵਿੰਦਰ ਮੰਡ, ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਜਸਬੀਰ ਢੰਡ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੈਲੇ, ਨੂਰ ਸੰਤੋਖਪੁਰੀ, ਗੁਲਵੰਤ ਮਲੋਦਵੀ, ਦੇਵਿੰਦਰ ਬਿਮਰਾ, ਅਵਲ ਸਰਹੱਦੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਮਕਸੂਦਪੁਰੀ ਆਦਿ ਹਨ।

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਕਾਫੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੇ ਹਫਤਾਵਾਰ ਜਾਂ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਉਪਰ ਕੱਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੀ ਇਸਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਮਿੰਨੀ ਪਾਏ ਬਾਤ' ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਪਰਿਪੇਖ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਈ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਾਚੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਬਰਫੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ' ਸਤਵੰਤ ਕੈਂਥ, ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਫੁਲਵੀ ਅਤੇ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਾਸੋਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਰਚਨਾ 'ਤਰਕਸ਼' (1973), ਸ਼ਰਨ ਮੱਕੜ ਤੇ ਅਨਵੰਤ ਕੌਰ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਅਬ ਜੂਝਨ ਕਾ ਚਾਊ', ਕੇ ਮਨਜੀਤ ਦਾ 'ਇਨਸਾਨ ਵਿਕਦੇ ਹਨ', ਲਾਅਰਾ (ਜਿੰਦਰ), ਖੁੰਡੀ ਧਾਰ (ਸ਼ਰਨ ਮੱਕੜ) ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛਪੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ

ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ

ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਦੋਸਤ

ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੋ ਸੱਤ (ਦੋ ਸੱਚ) ਜਦੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਦੋ ਸੱਤ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਦੋ ਦੋਸਤ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸੱਚ ਕਹਿਣਾ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਹੀਰ ਨੂੰ ਰਾਂਝੇ, ਚੌਂ ਰੱਬ ਦਿਸੱਣ ਲਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰਾਂਝਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।

ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੋਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਮਨੁੱਖ ਲੱਭਣ ਦੀ ਦੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤਰਾਸ਼ੇ ਹੋਏ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਹੀਰਾ ਤਲਾਸ਼ਣ ਚੌਂ ਕੁਤਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅੰਦਰਲੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਰੱਬੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਥਨ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤਕ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਝੂਠ ਤਾਂ ਫਾਇਦੇ-ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੱਚ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਾਲਮੇਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਦੋਸਤ, ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਲਮਹੇ ਤੱਕ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਬਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੋਟੇ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪਾਉਣੀ ਵੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਛੋਟਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਊਠਾਂ ਵਾਲੇ ਉੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਯਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਬੂਹੇ ਉੱਚੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਫਾਹਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਨੋਬਤ ਵੀ ਆਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਆਓ ਭਗਤ, ਲਈ ਦਰਿਆਦਿਲੀ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਆਓ ਭਗਤ ਸੱਚੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਸੁਦਾਮਾ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਪਲਕਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣਾ, ਦੋਸਤੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੋ ਸੱਚੇ ਦੋਸਤ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਨੋਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਭਾਪ ਕੇ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ 'ਚ ਮੇਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਉਸਾਰੂ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਕਸਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਾਰੀ ਲਾਉਣੀ ਸੋਖੀ ਤੇ ਨਿਭਾਉਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ। ਵੈਸੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਦੋਸਤੀ ਪਾ ਲੈਣੀ ਕਈ ਵਾਰ ਨਕਸਾਨਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਘੋਬ-ਪਰਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਦੋਸਤੀ ਪਾਉਣੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਦੋਸਤੀ ਪਾਉਣੀ ਸਦਾ ਲਈ ਪਿਆਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ ਲਾਹਾ ਲੈਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ, ਸੱਚਾ ਵਿਵਹਾਰ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੇ ਸਾਫ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਮਿੱਤਰਤਾ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਕੁਤਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬੀਜ, ਚੰਗਾ ਫੁਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਲੁਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਓ, ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜੀਏ। ਉਹਦੀ ਪਾਲੁਣਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਪੂਰਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ ਆਪਸੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲੇ। ਜਾਤਪਾਤ, ਨਸਲਵਾਦ, ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਵੱਖਵਾਦ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ।

ਵਿਕਾਸ ਵਾਲੀਆ
ਬੀ ਏ (ਆਨਰਜ਼) ਹਿੰਦੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਸਿਨੇਮਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸੁਮੇਲ

ਹਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਅਹਿਸਾਸ ਲਈ ਸੁਖਨਵਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਡ੍ਰਾਸਦੀ ਦਾ ਬਿੰਬ ਵੀ। ਉਕੇਰਨਾਂ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ ਕਾਰੇ ਸਫ਼ਿਆ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਚਾਹੇ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ'ਚ ਕਿਸੇ ਮਨ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਛਾਪ ਕੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਿਨੇਮਾ ਰਾਹੀਂ ਪਰਦੇ ਤੇ ਉਤਾਰ ਦੇ ਪਰ ਹਰਫ਼ ਦਾ ਵਜੂਦ ਉਕੇਰਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਸੰਵਾਦ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਾਂਝ ਵਿੱਚ ਨਕਲ, ਸਿਨੇਮਾ ਅਤੇ ਇਵਾਕਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਬਹੁਤ ਰਲਵੇਂ ਸੁਰ 'ਚ ਸੰਖਾਪਤ ਹੈ।

ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਲਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਮੋਹਨ ਰਾਕੇਸ਼ ਸਰਗਰਮ ਨਾਂ ਸੀ। ਮੋਹਨ ਰਾਕੇਸ਼ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੰਕਰਲੀ ਸੂਖਮਤਾ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਭਾਪਿਆ ਹੈ। ਮੋਹਨ ਰਾਕੇਸ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ (ਉਸਦੀ ਰੋਟੀ) ਦੀ ਬਾਲੇ ਦਾ ਕਿਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਣਯੋਗ ਹੈ। ਮੋਹਨ ਰਾਕੇਸ਼ ਦੀ ਇਸੇ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮਨੀ ਕੌਲ ਨੇ ਵੀ (ਉਸਦੀ ਰੋਟੀ) ਨਾਂ ਕੀ ਫ਼ਿਲਮ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮੋਹਨ ਰਾਕੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਖਰੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਨਾਲੇ-ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਜੁਗਲਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਚਾਰਣ ਯੋਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੀ ਕੌਲ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਤੇ ਉਕੇਰਿਆ ਹੈ। ਮਨੀ ਕੌਲ ਨੇ ਮੋਹਨ ਰਾਕੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਟਕ (ਆਸ਼ਾਡ ਦਾ ਏਕ ਦਿਨ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫ਼ਿਲਮ ਬਣਾਈ ਸੀ।

ਹਿੰਦੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਫ਼ਨੀਸ਼ਵਰਨਾਥ ਰੇਣੂ ਈ (ਮਾਰੇ ਗਏ ਗੁਲਫਾਮ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਤੀਸਰੀ ਕਸਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦੀ ਗੋਦਾਨ, ਗਬਨ, ਸ਼ਤਰੰਜ ਕੇ ਖਿਲਾਤੀ ਮੰਨੂ ਭੰਡਾਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ (ਯਹੀ ਸੱਚ ਹੈ) ਤੋਂ ਰਜਨੀਗੰਧਾ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਿਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਵਲ (ਕੋਹਬਰ ਦੀ ਸ਼ਰਤ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜਸ਼ੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਸਫਲ ਫ਼ਿਲਮ (ਨਦੀਆ ਦੇ ਪਾਰ) ਤਕ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸੂਚੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਫ਼ਿਲਮ ਨੂੰ ਹੀ ਰਾਜਸ਼ੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ (ਹਮ ਆਪ ਕੇ ਹੈਂ ਕੋਣ) ਨਾਂ ਕੀ ਸਫਲ ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ। ਕੁਝ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਬੰਗਾਲੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਨਾਵਲਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ (ਪਰੀਨੀਤਾ) ਬਿਮਲ ਗਏ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਨੂੰ ਸੈਫ ਅਲੀ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਬਾਲਨ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਰਦੀਪ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮੁੜ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 1946 ਅਤੇ 1976 ਵਿੱਚ ਵੀ

ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਦੇ ਇਸੇ ਨਾਵਲ ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਚਟੋਪਾਧਿਆ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ। ਦੇਵਦਾਸ ਕੇ ਐੱਲ ਸਹਿਗਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਖ਼ਾਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦਿਓਲ ਨਾਲ ਚਾਰ ਵਾਰ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਫਹਿਰਿਸਤ ਵਿੱਚ ਬੋਤੀ ਜਿਹੀ ਝਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਲ (ਪੱਵਿਤਰ ਪਾਪੀ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਮਤ ਫ਼ਿਲਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਪਰੀਕਸ਼ਤ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਹੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ (ਮਤੀ ਦਾ ਕੀਵਾ) (ਅੰਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਰਸਾ ਆਦਿ ਨਾਵਲਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਨਾਟਕ ਤਕ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅੱਧ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਹੁਣ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਗਲਾ ਨਾਵਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਫ਼ਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਧੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਨਾਵਲ ਪਿੰਜਰ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਡਾ ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ (ਚਾਣਕਿਆ ਸੀਰੀਅਲ ਫੋਮ) ਫ਼ਿਲਮ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨੋਜ ਬਾਜਪਾਈ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕ੍ਰਿਟਿਕ ਸਹਾਇਕ ਅਦਾਕਾਰ ਦਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਇੱਕ ਸੁੱਕ ਵਿੱਚ ਸੰਜੈ ਗੁਪਤਾ ਨਿਰਮਤ ਫ਼ਿਲਮ (ਕਸ ਕਹਾਣੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁਗਲ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਮੇਅਨਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਵਿੱਚ ਪਰਮੀਤ ਸੇਠੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਸਨ। ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਵਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ਜਿੰਟਾ ਅਭਿਨੀਤ ਫ਼ਿਲਮ 'ਵਿਦੇਸ਼ ਹੈਵਨ ਘਾਨ ਅਰਖ' ਫ਼ਿਲਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਾਗਮੰਡਲ ਨਾਟਕ ਹੈ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬੌਸ਼ਕ ਗਰੀਸ਼ ਕਰਨਾਡ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਹੁਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਦਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਨੀਲਮ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਫ਼ਿਲਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਿਆ।

ਆਉਂਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਿਆਮ ਕਹਾਣੀਆਂ (ਮੈਂ ਹੁਣ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹਾਂ) ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਕੂਟ ਤੋਂ ਉਪਜੀ 1984 ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਦੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਨੂੰ ਬੈਕਾਂਕ ਵਿਖੇ ਸਰਵੋਤਮ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫ਼ਿਲਮ ਲਈ ਮਸੌਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਬਾਪਸੀ ਸਿਧਵਾ ਦਾ ਨਾਵਲ (ਆਈਸਕੈਂਡੀ ਮੈਨ) ਜੋ ਕਿ (ਕਰੈਕਿੰਗ ਇੰਡੀਆ) ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀਰੀਜ਼ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਟਰ-ਫਾਇਰ ਅਤੇ 1947 ਅਰਬ ਚੋਂ 1947 ਅਰਬ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਵਲ (ਟ੍ਰੇਨ ਟੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਸੇ ਨਾਂ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਪਾਮੇਲਾ ਰੂਕਸ ਵਲੋਂ 1998 ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜੂਮਪਾ ਲਹਿਤੀ ਦਾ ਪੁਲਿਟਜ਼ਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਵਲ ਨੇਮਸੇਕ ਮੀਰਾ ਨਾਇਰ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਦਾਕਾਰ ਇਰਫ਼ਾਨ ਖ਼ਾਨ, ਤੱਬੂ ਅਤੇ ਕਾਲ ਪੇਨ ਸਨ। ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਦੀ ਅਗਲੀ ਫ਼ਿਲਮ ਸਨਮਾਨ ਰਸ਼ਦੀ ਦੇ ਨਾਵਲ (ਮਿਡਨਾਇਟ ਫਿਲਤਨ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀਏ ਤਾਂ ਮਾਨੀ ਚੈਟਰਜੀ ਦੇ ਨਾਵਲ (ਡੂ ਐਂਡ ਡਾਈ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਆਸੂ ਤੋਸ਼ ਗੋਵਾਰੀਕਰ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਖੇਲੇ ਹਮ ਜੀ ਜਾਨ ਸੇ ਮੱਖ ਹੈ। ਬੇਕਾਬਰਾਦਾ ਸੇਨ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਤੋਂ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਧੇਰੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਲੋਂ ਨਿਰਮਤ 1984 ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫ਼ਿਲਮ (ਅਮੂ) ਇਤਿਹਾਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਟੀਕ ਟਿੱਪਣੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਬੇਕਾਬਰਾਦਾ ਸੇਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੋਨਾਲੀ ਬੋਸ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉੱਜ ਪੱਛਮੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਰਿਵਾਜ਼ ਆਮ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ 'ਚ ਅਜਿਹਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਘੱਟ ਹੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਨਾਲੀ ਬੋਸ ਨੇ (ਅਮੂ) ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਰੂਪ'ਚ ਵੀ ਛਪਵਾਇਆ ਸੀ। ਬਹੁਚਰਚਿਤ ਫ਼ਿਲਮ (ਡੈਨੀ ਦਿਉਲ) ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ (ਸਲਮੱਡਾਗ ਮਿਲੇਨੀਅਰ) ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਸਵਰੂਪ ਦੇ ਨਾਵਲ (ਕਿਉਂ ਐਂਡ ਏ) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਚੇਤਨ ਭਗਤ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕਲੇ ਚੇਤਨ ਭਗਤ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਵਨ ਨਾਈਟ ਐਟ ਕਾਲ ਸੈਂਟਰ ਤੇ ਹੈਲੋ, ਫ਼ਾਈਵ ਪੁਆਇੰਟ ਸਮਵਨ ਤੇ ਥ੍ਰੀ ਇਡੀਅਟਸ ਖਾਸ ਹੈ। ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਨਾਵਲ ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣਨ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੇਸ਼ਕ ਅਨੁਸ਼ਾ ਰਿਜ਼ਵੀ (ਪੀਪਲੀ ਲਾਈਵ) ਅਮਿਤਾਵ ਘੋਸ਼ ਦੇ ਨਾਵਲ (ਸੀ ਆਫ਼ ਪਾਪੀਜ਼) ਤੇ ਫ਼ਿਲਮ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਕੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਵਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਕੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਚ ਸਿਰਫ਼ ਚੇਤਨ ਭਗਤ ਦੇ ਹੀ ਨਾਵਲ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਚੱਟੋਪਾਧਿਅਏ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹੈ।

ਹਿਤੇਸ਼ ਚੌਧਰੀ
ਐਮ.ਏ ਪੰਜਾਬੀ ਪਹਿਲਾ ਵਰ੍ਹਾ

“ਧਰਮ ਦੇ ਆਦਰ ਦੇ ਨਾ ਤੇ”

ਇੱਕੀਵੀ ਸਦੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਬਦਲਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਤੇ ਆਸਥਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਲੋਕ ਕਰਮਕਾਂਡਾ ਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਟੜਤਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਲੋੜ ਇੱਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੋਈਏ।

ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੱਟੜਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਆਂਤਕੀ ਸੰਗਠਨ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਗਠਨ ਆਪਣੀ ਕੱਟੜਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਆਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਹਾਲੀਆ ਸਮੇਂ ਵਿਚ “ਪੈਰਿਸ” ਵਿਖੇ (ਸ਼ਾਰਲੀ ਏਬਦੋ) ਨਾ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ‘ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਖੇ (ਪਿਸ਼ਾਵਰ) ਵਿਚ ਇਕ ‘ਸਕੂਲ ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਹਮਲਾ ਇਸ ਕਾਰਣ ਵਜੋਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਅਖਬਾਰ (‘ਸ਼ਾਰਲੀ ਏਬਦੋ’) ਨੇ ‘ਇਸਲਾਮਕ ਵਿਅੰਗ-ਚਿੱਤਰ’ ਆਪਣੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸਮੇਤ ਪੰਜ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ‘ਸ਼ਾਰਲੀ ਏਬਦੋ’ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਜਿਹੇ ‘ਵਿਅੰਗ-ਚਿੱਤਰਾਂ’ ਕਰਕੇ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸਾਰੇ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਹਿੰਸਾ ਹੀ ਇਕ ਮੱਤਰ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ।

‘ਪੇਸ਼ਾਵਰ’ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ 140 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਮਾਸੂਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਸ ਕਸੂਰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਫੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਮ ਸੁਣਨ, ਦੇਖਣ ਤੇ ਪੜਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ‘ਇਰਾਕ’ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦਾ ਆਂਤਕੀ ਸੰਗਠਨ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹੀ

ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਇਰਾਕ ਐਂਡ ਸੀਰੀਆ (isis), ਦੁਨਿਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਸੰਗਠਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਪ੍ਰਥਾ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਾਹਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਟੇਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੈਸ਼-ਭੂਸ਼ਾ ਵੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਮੋਟਰਸਾਇਕਲ ਤੇ ਸਵਾਰ ਇਕ ਨਾਇਕ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼-ਵਾਹਕ ਸਮਝਣਾ ਨਵੇਂ ਦੌਰ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਉਹ ਭਗਤਾਂ-ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਫੌਜ ਖੜੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ-ਸੰਗ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ‘ਸੰਤ-ਰਾਮਪਾਲ’ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਭਾਰੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ, ਔਰਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਮਘਟ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਆਸਥਾ ਹੈ? ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਆਤਮ-ਰਖਿਅਕ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ਵਾਹਕ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ‘ਧਰਮ’ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਬਾਖੂਬੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕੁਝ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਉਝ ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਨਾਸਤਕ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਨਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਕਿ ‘ਧਰਮ’ ਆਸਥਾ, ਸੂਬਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣਾ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਅਲੌਕਿਕ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦਰਅਸਲ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਮਝ ਨੇ ਆਸਥਾ ਤੇ ਆਦਰ ਦੀ ਲਕੀਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੂੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ‘ਹਿੰਸਾ’ ਤੇ ‘ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ’ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਸਥਾ ਤੇ ਆਦਰ ਦੇ ਉਹੀ ਸੁਆਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿ ‘ਚੋਣਾਂ’ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਸੌ, ਧਰਮ ਦੇ ਆਦਰ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠਣ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣੀਏ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਇਕ ‘ਜੁੱਤੀ’ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ। ਜਿਸ ਦਾ

“ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ-----ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ”

“ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ”, ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬੜੇ ਹੀ ਅਨੂਠੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੂਠਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ 'ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ' ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 3 ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੜੇ ਤੇ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤਕ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਟੀ ਵੀ ਆਦਿ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ (ਰੇਡੀਓ) ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ 90 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੱਕ ਹੈ।

“ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ”, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕੀ ਵੀ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ (ਰੇਡੀਓ) ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ‘ਭ੍ਰਸ਼ਟਾਚਾਰ’, ‘ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ’, ‘ਸਵੱਛਤਾ’, ‘ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਧਦੀ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਆਦਤ’, ‘ਨਾਰੀ ਸਮਾਨਤਾ’, ‘ਬੋਰਡ ਇਸਤਿਹਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਡਰ’ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੂਬੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੀਤੇ 27 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ “ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ” ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ (ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ) ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਤੋਂ (ਰੇਡੀਓ) ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ 'ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ' ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਸਿਰਜਨਸ਼ੀਲ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਫਲਕ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸੋ, ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ 'ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ' ਦਾ “ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ” ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਜੁੜਨਾ ਇਕ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਵਿਚਲੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਮੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜੁਆਬਦੇਹੀ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਪਖੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਇਕ ਬੇਹਤਰੀਨ ਕਦਮ ਹੈ।

ਆਦਿਤਯ ਸ਼ਰਮਾ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਹਿੰਦੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਫੌਜ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਜਾਈ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ 1699 ਵਿਚ ਵੀ ਸੀ, 1999 ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਅਸੂਲ, ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ, ਬਰਾਦਰੀ, ਭਾਈਚਾਰੇ, ਇਲਾਕੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਰੂਪੀ ਧਰਮ ਮਾਨਵੀ ਨਸਲ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ।

1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਉਚੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰੋਲ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਜ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮਾਜ ਵਲ ਝਾਤਿ ਮਾਰੀਏਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਗੇ। ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਇਲਾਕਾਈ ਤੇ ਨਸਲੀ ਗੁਟਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੇ ਲੁਟ ਖਸੁਟ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ। ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਸ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੋਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਮਲਯੋਗ ਹੈ। 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੇ ਜਿਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਖਾਲਸੇਈ ਜੀਵਨ ਚੇਤਨਾ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿਹਤੰਦ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਸਮਾਜ:-

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਮਾਕੂ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਰੂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੀ ਸੁਚੇਤਤਾ ਪੂਰਵ ਵਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਆਨੰਦਪੁਰੀ ਰਹ-ਰੀਤੀ ਅਪਨਾਉਣ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੇਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਖਲਾਕੀ ਉੱਚਤਾ:-

ਅੱਜ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਇਕ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਾਇਲਾਜ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਰਸਤਾ ਸੰਜਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਸਖਤ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਰ-ਨਾਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਭੁਲ ਕੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਸੁਪਤਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਰਖਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਖੇੜਾ

ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਦਾਚਾਰਕ ਸਨਮਾਨ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਏਡਜ਼ ਵਰਗੀ ਮਾਰੂ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਡਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸਵੈ-ਰਖਿਆ:-

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਅਰਾਜਕਤਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਲੁਟ ਖਸੁਟ ਕਰਕੇ ਤੁਰੰਤ ਅਮੀਰ ਹੋਣ ਦੀ ਦੇੜ ਵਿਚ ਬਦਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਮਾਰ ਧਾਤ ਤੇ ਸਾੜ ਫੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਸੈਨਾਵਾਂ ਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਗਰੋਹ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨਿਹੱਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਵੈ-ਰਖਿਆ ਲਈ ਕਿਰਪਾਨ ਧਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸੰਕਟ ਕਾਲੀ ਸਬਿਤੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸੁੱਰਥਿਅਤਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਪਰਦੂਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ:-

ਸਾਇੰਸੀ ਖੋਜ ਨੇ ਲਗਪਗ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਉਜ਼ੋਨ ਪਰਤ ਦੇ ਕਈ ਥਾਈ ਟੁਟ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੂਰਜੀ ਕਿਰਨਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਉਗੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਮ ਤੇ ਕੇਸ ਬਹੁਤ ਕਾਰਗਰ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਅ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੇਸ-ਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਨੂੰ ਵਧਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਤਮਾਕੂ ਨੋਸ਼ੀ ਨਾ ਕਰਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਰਮ ਰਹੀ ਵਾਯੂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨਿਆ ਦੇ ਲੋਕੀ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਕਿ ਸਿਗਰਟ ਤਮਾਕੂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਵਾ ਨੂੰ ਪਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਬਚਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਤੇ ਮਾਨਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਕੁੜੀ ਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ:-

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣ ਲਗੀਆਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਕਈ ਉਣਤਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿਲਾ ਵਰਗ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਜਨਕ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਪਰਾਧੀ ਹਨ, ਕਾਤਲ ਹਨ, ਸਮਾਜ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਅੱਜ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਪਿਹਲੇ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਝਾ ਰਿਵਾਜ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੇ ਵਿਕਸਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਲੜਕਿਆਂ ਪਿੱਛੇ 882

ਲੜਕੀਆਂ ਉੱਪਲਬਧ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਔਰਤ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਕਿਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਘਟੋ ਘ ਟਇਸ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਕੇ ਇਸ ਬਜਰ ਪਾਪ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਰਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੀ ਪੜਾਈ, ਲਿਖਾਈ ਪਰਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਜ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਭ੍ਰਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ:- ਦੁਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅੱਜ ਕੱਲ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਕੈਂਡਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਨੇਕ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇ ਛਕਣਾ ਬੜੇ ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਰਹੁ-ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਭਰਿਸ਼ਟ ਰੁਚੀ ਦੀ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਵਰਗ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਸਦਾਚਾਰਤਾ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਰੀਬ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ:-

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੋਲਕ ਦਸਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਜੀਵਨ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ, ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਨਾ ਪਸਰ ਜਾਵੇ। 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਮਾਨਵ ਵਲੋਂ ਅਪਨਾ ਲਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋੜ ਹੈ।

ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਲਈ ਪ੍ਰਯਤਨ:-

ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਰਖਣ ਵਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣਤਾ ਭਰੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਨਖੋਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 'ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨਿ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਇਓ' ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਢਹਿ ਸੱਕਦਿਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਸੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੱਦ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਰਾਨੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੀਆ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁੰਨੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਧਰਮੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਧਰਮੀ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਆਨੰਦਪੂਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰਖਾਂਗੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਨਵੀ ਨਸਲ ਦਾ ਧਰਮ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਆਨਬੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨਿਆ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਸਾਥੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਪਧਤੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਸਕਣ।

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ.(ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਅਫ਼ਸਾਨਾ ਨਿਗਾਰ-ਸਾਅਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ

'ਸਾਅਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ', ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਨਾਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਅਫ਼ਸਾਨਾ ਨਿਗਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੀ ਤਾਕਤ, ਸਿਆਸਤ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਸਗੋਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਹੋ-ਜਿਹੀਆਂ ਉਹ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਰਲ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਭੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ।

ਮੰਟੋ ਦਾ ਜਨਮ 11 ਮਈ 1912 ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਦੇ ਕਸਬੇ ਸਮਰਾਲਾ ਨੇੜੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਪਪੜੋਦੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 18 ਜਨਵਰੀ 1955 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ, ਮੰਟੋ ਇਸ ਦੁਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 43 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੀ ਕੁ ਉਮਰ (21 ਸਾਲ) ਸਾਹਿਤਕ ਜਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰਖਿਆ। 'ਇਕਟਰ ਹਿਊਗੋ' ਦੇ ਨਾਵਲ last days of condemned ਦਾ ਉਰਦੂ ਵਿਚ "ਅਸੀਰ ਦੀ ਸਰਗੁਜ਼ਿਸ਼ਤ" ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੇ ਮੰਟੋ ਨੂੰ 'ਸਾਹਿਬੇ ਕਿਤਾਬ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਫ਼ਸਾਨਾ 'ਤਮਾਸ਼ਾ' ਸੀ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਹਫ਼ਤੇਵਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਖ਼ਲਕ' ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਇਸ ਅਫ਼ਸਾਨੇ ਵਿਚ 1919 ਦੇ ਮਾਰਸ਼ਲ ਲਾਅ ਦੇ ਹੰਗਾਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਅਫ਼ਸਾਨੇ ਨੂੰ ਮੰਟੋ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਪਵਾਇਆ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ-“ਗੰਜੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ” ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

“ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮੌਲਿਕ ਅਫ਼ਸਾਨਾ 'ਤਮਾਸ਼ਾ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਖ਼ਲਕ' ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਮਤਲਣਾ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤੋਂ ਬੱਚਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ।”

ਸਾਅਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ, ਉਰਦੂ ਦਾ ਇਕ ਉੱਘਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਈ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ, ਸੌ ਦੇ ਲਗਭਗ ਰੇਡੀਓ ਨਾਟਕ, ਤਿੰਨ ਨਿਬੰਧ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਚਲੇ ਮੁੱਕਦਮਿਆਂ, ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਲਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ। ਫ਼ਿਲਮ 'ਆਠ ਦਿਨ' ਵਿਚ ਉਸ ਇਕ ਪਾਗਲ ਫਲਾਇਟ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਰੋਲ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਮੰਟੋ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਕਲਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਵੰਡ, ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਜਿਸਮ ਫਰੋਸ਼ੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਦੰਰਲੀ ਕਸਮਕਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਲੋਹਾ ਉਸ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਵੰਡ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਉਸਦੀ ਰਚਨਾ-'ਟੋਭਾ ਟੇਕ ਸਿੰਘ' ਇਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਦੀਬ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਮਹੱਤਵ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਵੀ। ਬਾਬੂ ਗੋਪੀਨਾਥ, ਸਹਾਏ, ਟੇਟਵਾਲ ਦਾ ਕੁੱਤਾ, ਗੁਰਸੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਸੀਅਤ, ਅੱਖਾਂ, ਤਰੱਕੀ ਪਸੰਦ ਆਦਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਮੰਟੋ ਨੇ ਇਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਦੀ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਮੰਟੋ ਨੇ 69 ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ 161 ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੁਜ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਕਮ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵੀ ਝੇਲਣੀ ਪਈ। ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਤੇ ਮੁਕਦਮੇ ਵੀ ਚਲਾਏ ਗਏ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਛੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਹੋਰ ਤੇ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹਨ- 'ਠੰਡਾ ਗੋਸ਼ਤ', 'ਖੋਲ੍ਹ ਦੋ', 'ਉਪਰ ਨੀਚੇ ਔਰ ਦਰਮਿਆਨ', 'ਕਾਲੀ ਸਲਵਾਰ', 'ਧੂੰਆਂ' ਤੇ 'ਬੂ'। ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 'ਕਾਲੀ ਸਲਵਾਰ', 'ਧੂੰਆਂ' ਤੇ 'ਬੂ' ਉੱਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਤੇ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਠੰਡਾ ਗੋਸ਼ਤ, ਖੋਲ ਦੇ ਅਤੇ 'ਉਪਰ ਨੀਚੇ ਔਰ ਦਰਮਿਆਨ' ਕਹਾਣੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਕਦਮੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਟੋ ਦੀ ਲਿਖੀ 'ਖੋਲ੍ਹ ਦੋ' ਕਹਾਣੀ ਜਿਸ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਛਪਾਈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੰਟੋ ਲਈ ਇਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਰਹੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ ਉਹ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਬਰੀ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਕੋਈ ਲੇਖਕ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਲਮ ਚੁਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜਦੀ ਹੈ।” (ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤਾ ਮੰਟੋ ਦਾ ਇਕ ਬਿਆਨ)।

ਇਹਨੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਝੇਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਕਦੇ ਰੁਕੀ ਜਾਂ ਠਹਿਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲਿਖਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਦਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਰੋਜ਼ ਇਕ ਕਹਾਣੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਵੀ ਛਪੀਆਂ। ਮੰਟੋ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਉਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਔਰਤ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼

ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੰਟੋ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਵੇਸ਼ਿਆ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਦਲਾਲਾਂ ਤੇ ਗਾਹਕਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ, ਵੰਡ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜਾਲਮ ਜੁਲਮ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਰੈਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੱਚਾਈ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੱਚਾਈ, ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬੇਬਾਕੀ ਤੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਮੰਟੋ ਦੇ ਇਸੇ ਬੇਬਾਕੀਪਨ ਦੇ ਸਦਕਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਹੋਰਨਾ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੰਟੋ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਵਾਹਦ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਫ਼ਸਾਨੇ ਅੱਜ ਵੀ ਬੜੇ ਸ਼ੌਂਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੰਟੋ ਨੇ ਬੇਸ਼ਕ ਪੀੜਾਂ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 2012 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨਾਗਰਿਕ ਪੁਰਸਕਾਰ 'ਨਿਸ਼ਾਨ-ਏ-ਇਮਤਿਆਜ਼' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੋ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਮੰਟੋ' ਵਰਗੇ ਅਫ਼ਸਾਨਾ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਤੌਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਫਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜੋ ਡੂੰਘੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਫ਼ਸਾਨਾ ਨਿਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਭਰੇ ਕੌੜੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ:-

“ਸਾਅਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ ਮਰ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਮੰਟੋ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।”

ਨਾਂ- ਬਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਪੰਜਾਬੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ
(ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਪਾਦਕ)

ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ, ਲੈਪਟਾਪ ਅਤੇ ਟੈਬਲਟ ਆਦਿ ਡਿਜੀਟਲ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਦਲ ਰਹੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਸ਼ੰਗਿਕਤਾ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਹਰੇਕ ਵਰਗ-ਬੱਚੇ, ਨੌਜਵਾਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਆਦਿ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਜੀਟਲ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਪਿਊਟਰੀਕਰਨ ਇਕ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਨੇ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀਆ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ (ਡੈਟਾ) ਕੀ-ਬੋਰਡ ਦੇ ਇਕ ਬਟਨ ਦੱਬਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ-ਕਰਤਾਵਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤਕਨੀਕ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਤਕਨੀਕ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਇਕ ਵਰਦਾਨ ਵੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਰੁਝਾਨ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਘੁੰਮਣ ਲਗ ਪਏ ਹਾਂ। ਕੰਪਿਊਟਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਾਂ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿੱਥੇ ਤਕਨੀਕੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕੰਪਿਊਟਰ ਆਦਿ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਭ ਅਚੇਤ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸਜਬੂਰੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਆਰੰਭੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਉੱਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਕਈ ਫੋਂਟਸ (ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ) ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੰਮ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਟਾਈਪ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ (ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ) ਤੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਟਾਈਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਮੋਬਾਈਲ ਅਤੇ ਟੈਬਲਟ ਆਦਿ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਫੈਕਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ (ਰੇਡੀਓ) ਸੰਦੇਸ਼ (ਮੈਸੇਜ) ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਉੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੇ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਟ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਅਨਲਾਈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਸੰਦਰਭ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼ ਆਦਿ ਵੀ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਟਾਈਪ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜੇਕਰ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹਲ ਵੀ ਹੁਣ ਅਨਲਾਈਨ ਸੰਭਵ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੁੱਧ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮੱਗਰੀ ਅਨਲਾਈਨ ਜਾਂ ਈ-ਪੇਪਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਫਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੀ ਇਹੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਆਦਿਤਯ ਸ਼ਰਮਾ
ਬੀ.ਏ.(ਆਨਰਜ਼) ਹਿੰਦੀ, ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਰਣਨ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਾਰਜ-ਕਾਲ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰੀਤੀਕਾਲ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਿੰਗਾਰ ਰਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੂਹਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਦਰਪਣ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਸਾਹਿਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਚਿਆ। ਸਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬੀਰ-ਰਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਾਲ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਜੋ ਕੱਟੜ ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਖੁਦ ਆਲਮਗੀਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਗਲ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਸਮਰਾਟ ਬਣ ਬੈਠਾ। ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਰਵੋਚ ਧਰਮ ਮੰਨ ਕੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਖਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ, ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ, ਮਹਿੰਦੀ ਮੀਰ, ਬ੍ਰਹਮਾਵਤਾਰ, ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ, ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਮਾ, ਚਰਿਤ੍ਰੋਵਾਖਿਆਨ, ਜਫਰਨਾਮਾ, ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ), ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਦੂਜਾ), ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਆਦਿ।

ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕ ਕਾਵਿ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਦਭੁੱਤ ਮੇਲ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-ਹੋ ਚੰਡੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਵਾਲੀ, ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ (ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ) ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਜਦ ਇਸ

ਧਰਤੀ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਤੂੰ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

“ਤਾਰਨ ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਭੂਮਹਿ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਨ ਚੰਡੀ ਤੁਰੀ ਹੈ।

ਖਾਰਨ ਈਸ ਕਲਾ ਕਮਲਾ ਹਰਿ ਅਦੁਸੁਤਾ ਜਹ ਦੇਖੋ ਉਹੀ ਹੈ।”

“ਤਾਮਸਤਾ ਮਮਤਾ ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮਧਿ ਗੁਹੀ ਹੈ।

ਕੀਨੋ ਹੈ ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਜਗਤ ਮੈਂ ਪਾਰਸ ਮੂਰਤਿ ਜਾਹਿ ਛੁਹੀ ਹੈ।”

ਭਗੋਤੀ ਚੰਡੀ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਣ ਦੀ ਰੀਤ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਚੰਡੀ ਦੇ ਇਸੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਬੜਾ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਰਾਜਗੋਦੀ ਦਾ ਭਾਰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸਦਾਚਾਰ, ਧਰਮਾਚਾਰ, ਅਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਮਾਨਵੀ ਮੁੱਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਰ ਗਏ ਸਨ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਅਨੀਤੀ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਸੀ। ਐਸੇ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ। ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਯੁੱਗ ਰੱਖਿਅਕ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਵਿ ਯੁੱਧ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੰਗਦੇ ਸਨ। ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ।

“ਦੈਤਨ ਰੀਝ ਕਹਿਓ ਬਰ ਮਾਂਗ ਕਹਿਓ ਹਰਿ ਸੀਸਨ ਦੇਹੁ ਭਲੀ ਹੈ।

ਧਾਰਿ ਉਰੂ ਪਰਿ ਬਕ ਸੋ ਕਾਟ ਕੋ

ਜੋਤ ਲੈ ਆਪਨੈ ਅੰਗਿ ਮਲੀ ਹੈ।”

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਜਗ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਯੁੱਗ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਯੁੱਧ ਲੜੇ। ਇਹ ਯੁੱਧ ਕਿਸੇ ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰੇਮ, ਦੇਸ਼-ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਲਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਕਥਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਪੌਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ।

ਚੰਡੀ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਨੋਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ, ਸੰਭ-ਨਿਸੰਭ, ਧੁਮ੍ਰਲੋਚਨ, ਚੰਡ-ਮੁੰਡ, ਰਕਤ ਬੀਜ ਆਦਿ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮਾਨਵ-ਲੋਕ ਨੂੰ ਖੰਡਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਬਲਕਿ ਦੇਵ-ਲੋਕ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੀਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਤਪਾਤੀ, ਅਤਿਆਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਦਰੋਹ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ।

“ਕਾਨ ਸੁੰਨੀ ਧੁਨਿ ਦੇਵਨ ਕੀ ਸਭ ਦਾਨਵ ਮਾਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰਨ ਕੀਨੋ।

ਹੋਇ ਕੈ ਪ੍ਰਤਛ ਮਗ ਬਰ ਚੰਡਿ ਸੁ ਰੂਪ ਹੈ ਜੁਧ ਬਿਖੈ ਮਨ ਦੀਨੋ।”

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੰਡੀ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਨਵੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਤਿ-ਮਾਨਵੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਰ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੈ।

“ਪ੍ਰਮੁਦ ਕਰਨ ਸਭ ਭੈ ਹਰਨ ਨਾਮੁ ਚੰਡਿਕਾ ਜਾਸੁ।

ਰਚੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਤੁਅ ਕਰੋ ਸਬਧਿ ਪ੍ਰਕਾਸੁ।”

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੇ ਵਿਆਪਕ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਐਸੀ ਰਾਹ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਵੀ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਹ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਅਨਿਆਂ

ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਅੱਗੇ ਨਾ ਝੁਕੇ। ਅਤਿਆਚਾਰੀ, ਉਤਪਾਤੀ ਅਤੇ ਅਧਰਮੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਚੁਕਣੀ ਪਏ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਾਵਿ ਇਹ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਯੁੱਗ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਅਨੀਤੀ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਚੁਕੇ ਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ-ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਚੰਡੀ-ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਤੀਤ ਦਾ ਸਮਰਣ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਤੀਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੱਧੀਆ ਬਣਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਤਵ ਯੁੱਗ-ਯੁੱਗ ਤਕ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸੱਤ ਅਤੇ ਅਸੱਤ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਦਿਤ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ

ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸੰਤਵਾਦ

ਇਕ ਸੱਚਾ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਪਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਅਵਹੇਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਉਤਾਰ-ਚੜਾਅ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਜਾਣੀ, ਉਸ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕਾਜ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬੜੀ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਕ ਤਿਆਗ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੋਕ-ਹਾਸਲ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਸੁਖਦਾਈ ਬਣਾ ਕੇ ਜੀਣ ਦੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਚਰਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸੰਤ ਜਾਂ ਸੱਜਣ ਦੂਜੇ ਅਸੰਤ ਜਾਂ ਦੁਰਜਨ। ਸੱਜਣ ਜਾਂ ਸੰਤ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਨਿਰਵਿਕਾਰਤਾ (ਸਥਿਰਤਾ) ਸਰਲਤਾ, ਦਇਆ, ਸਹਾਨੁਭੂਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਦੁਰਜਨ ਕਲੇਸ਼ੀ, ਨਿਰਦਈ, ਅਪਰਾਧੀ, ਕਪਟੀ, ਕੋਝੇ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੁਰਜਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਚਰਣ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੱਚਣਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਕ ਹੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਧਰਮ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਾਨਵਵਾਦ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਕੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਉਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਕਾਜ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਲਈ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਕਮੀਆਂ ਉਤੇ ਬੜਾ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਤਿੱਖੀ ਚੋਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤਿਆਚਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤਿਆਚਾਰ, ਧਾਰਮਕ ਅਭੰਬਰ, ਆਰਥਕ ਵਿਫਲਤਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਦਰਸ਼ ਰਾਹ ਉਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਤਿੱਖੇ ਰਵੱਈਏ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਉਵੇਂ ਪਰਜਾ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਵਸਥਾ। ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਉ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜਨੀਤੀ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਤੱਤ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਅਨੁਰਾਗੀ, ਚਾਹੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਯੁਗ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਜੇ ਆਪਾਂ ਮੱਧਕਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਲ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਸੰਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਕਬੀਰ, ਧਨ ਰਾਮਦਾਸ, ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਆਦਿ। ਇਹ ਸੰਤ ਉਪਾਸਕ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਫਿਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਾਜਸੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਉੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਣਾ ਪਵੇ। ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਰਾਮ-ਰਾਜ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਅਤਿਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ, ਸੂਰ ਦਾਸ ਵੀ ਬੁਰਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲੋਕਹਿੱਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੋ ਕਿ ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਸੰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਖ ਧਾਰਾ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਅਧਿਆਤਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸੀ ਧਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰਖੇ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਗਿਆਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਰਗੀਆਂ ਤਿਆਗਸ਼ੀਲ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਸੂਲੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਉੱਚ ਮਾਨਵੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂਨਾਇਕ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਬੇਜਾਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੁੱਚੇ ਯੁਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ।

ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ 1857 ਨੂੰ ਅਸਹਿਯੋਗ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ

ਬਿਗੁਲ ਵਜਾਇਆ। ਉਪਣੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ 'ਚ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਚਿੰਗਾਰੀ ਜਗਾਈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੰਗੂਨ ਲੈ ਗਏ, ਬਾਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਮਾਰਗੋਈ ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭਟਕਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਾਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਜ ਦਾ ਸੱਤ ਵੀ ਭ੍ਰਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸੰਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬੜੀ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜੋ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਲਕੀਰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਸਮਾਜ ਲਈ ਇਕ ਉਚ ਆਦਰਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਦਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਾਜ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ ਆਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਿਆ। ਉਸਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੇ ਸਾਂਸਦ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਅੱਜ ਸਵਸੱਥ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ-ਨੇਤਾ ਆਪਣੇ ਸਵੈ-ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਬਾਕੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਉੱਤੇ ਗ਼ਲਤ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੰਤ ਅਜੇ ਵੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਜਨੀਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਈ ਸੰਤ ਐਸੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਚੰਗੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਹਿ ਕਿ ਸੰਤ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਸਦਾਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸੰਤ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਲਾਲਚ-ਸਵਾਰਥ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਮਕਸਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਥਾਨ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਬੈਠ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਪੈਦਲ ਘੁੰਮ-ਘੁੰਮ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ, ਸਦਭਾਵਨਾ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਤ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਗਰਾਂ ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖੂਬ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੇਂਦਰ ਮੁਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ, "ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਭੇਦ ਭਾਵ ਦੇ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧਤਾ ਵੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਦਾਸ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਸਥਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੰਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬੁਹਰੂਪੀ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਗਹਿਮਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਸਥਾ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਖੱਕਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਸਲ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਉਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ-ਹਿਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਿੱਜ-ਹਿੱਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਲਾਂ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਵੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ਕੁਝ ਇਕ ਮਹੰਤ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਧੂ ਅੱਜ ਰਾਜ ਨੇਤਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਕੁਝ ਇਕ ਨਾਮੀ ਗਿਰਾਮੀ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਹੁਣ ਜੋ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਦਬਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀਕਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਾ. ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 6 ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ, 15 ਭਗਤ ਸਾਹਿਬਕਨ, 11 ਭਟਾਂ ਅਤੇ 4 ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁਲ 36 ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਸਗੋਂ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ, ਬੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦੇ ਕੇ ਮਾਨਵ ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਕਸਵੱਟੀ ਗੋਰੇ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ਜਾਤੀ ਉੱਤਮਤਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਿਥੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬਧਤ ਹਨ, ਉਥੇ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਾਣੀਕਾਰ:- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਪੁਰਵਾਲਿਤ ਤਰਤੀਬ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ 4 ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ- ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ, ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ, ਭਾਈ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਉੱਚ-ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਜਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ:- ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਂਧੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਨਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੂਰੇ-ਸੂਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ 1459 ਈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਨਗਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਬਾਦਰੇ ਦੇ ਘਰ ਮਾਈ ਲੱਖੋ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਨਾਦ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਛੱਮ ਦੀ ਅਖੀਰਲੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਵਕਤ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖੁਰਮ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਸ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਅਖੀਰਲੇ ਸਾਹ ਲਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਿਹਾਗੜੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ:- ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਹੈ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਸੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਭਾਈ ਅਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੜ-ਪੋਤਰੇ ਹੋਏ। ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਸਦਾ' ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਗ 923 ਉੱਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ।

ਭਾਈ ਬਲਵੰਡ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੱਤਾ ਜੀ ਦੀ :- ਭਾਈ ਬਲਵੰਡ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੱਤਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਦ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਯੁਗ-ਪੁਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਚੇਤੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼੍ਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿਵਾਈ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕੁਲ 8 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭਾਈ ਬਲਵੰਡ ਜੀ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਭਾਈ ਸੱਤਾ ਜੀ ਹਨ। ਇਹ ਰਚਨਾ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ:-

“ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਰ ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ ਤਕਾ ਮਤੋਂ ਭੂਮਿ ਆਖੀ।”

ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੱਤੇ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਤਕ ਦੇ ਗੁਰੂ-ਕਾਲ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਬੀ.ਏ. ਪੰਜਾਬੀ (ਆਨਰਜ਼) ਤੀਜਾ ਵਰ੍ਹਾ

If you fail, never give up because

***FAIL** means*

“First Attempt in Learning”.

*End is not the end. **END** means*

“Effort Never Dies”

If you get No in answer,

*remember **NO** means*

“Next Opportunity”

So let's be Positive.

- Dr. A.P.J Abdul Kalam